

Samen onderwijs creëren voor jullie leerlingen

Inleiding

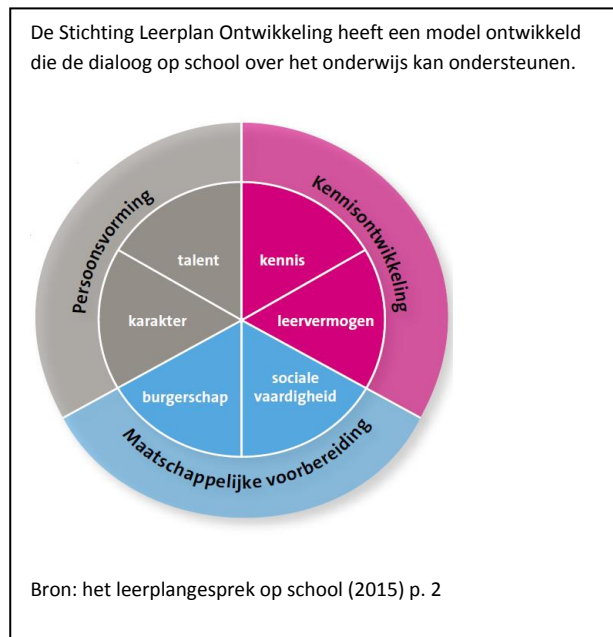
Overall vindt momenteel een discussie plaats of onze leerlingen wel de juiste dingen leren om goed voorbereid te zijn op de toekomst. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid schreef een advies: 'Naar een lerende economie' (2013). De WRR stelt dat alleen door het vergroten van de responsiviteit van mensen het verdienvermogen van Nederland nog kan groeien. Responsiviteit is het vermogen of de vaardigheid van mensen, bedrijven en onderwijsinstellingen om snel en adequaat in te spelen op veranderingen en nieuwe omstandigheden. Het gaat dan om drie elementen: veerkracht, adaptief vermogen en een proactieve houding. Onderwijs heeft hierbij een cruciale rol. Verschillende organisaties en wetenschappers geven aan dat een leven lang leren noodzakelijk is om te kunnen anticiperen op de steeds sneller veranderende maatschappij. De grondhouding voor een leven lang leren wordt vooral gelegd in het funderend onderwijs (basisschool en de onderbouw van het voortgezet onderwijs). Waar het dan om gaat zijn onder andere vaardigheden zoals probleemoplossend vermogen, communicatieve vaardigheden, het gebruiken van kennis en digitale vaardigheden (21st century skills).

Naar aanleiding van de publicatie van het rapport van de WRR is Sander Dekker (OCW) een discussie gestart. Biedt het huidige curriculum wel voldoende basis voor de toekomstige burger?, de zogenoemde discussie 'Onderwijs2032'. Iedereen wordt uitgenodigd mee te praten, bijvoorbeeld via www.onsonderwijs2032.nl. De commissie Schnabel (Onderwijs2032) komt met een advies in 2016 over het gewenste curriculum van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

Maar waarom zou je als team afwachten wat de uitkomst wordt van deze dialoog? Wie zou jullie kunnen belemmeren om samen in gesprek te gaan over wat jullie bijdrage wordt aan de (creatieve) ontplooiing van jullie leerlingen? En wat wordt jouw persoonlijke bijdrage?

Welke bijdrage wil jij leveren aan de (creatieve) ontplooiing van jouw leerlingen?

Het funderend onderwijs bereidt de kinderen voor op hun plek in de toekomstige maatschappij. De hamvraag is dan: 'Wie zijn onze leerlingen en hoe kunnen we hen dan het beste voorbereiden?' Eén ding staat vast. Niemand weet hoe de wereld er in 2032 uitziet. We weten wel wie onze leerlingen zijn en hoe zij het beste kunnen leren. Het gaat dan over de brede opbrengsten van onderwijs. De dominante focus op de leeropbrengsten bij taal en rekenen wordt steeds vaker ter discussie gesteld. Zoals Biesta stelt: "Onderwijs is anno 2015 vooral een kwestie van presteren geworden, een zaak van toetsen, cijfers, output, van volgen en verantwoorden" (2015, p. 7). Hij pleit voor wereldgericht onderwijs. Dat betekent volgens hem onderwijs dat kinderen helpt om in de wereld te komen. Dat vraagt van onderwijsmedewerkers dat zij samen nadenken over hun leerlingen, hun onderwijs en welke bijdrage zij als school kunnen en

willen leveren aan de creatieve ontplooiing van het kind. De start is pedagogisch optimisme, uitgaan van de mogelijkheden van de leerling. Fundamentele vragen komen dan bovendrijven. Wie zijn wij als team? Wat vinden wij belangrijk? Weten we wat we doen en waarom we dat doen? En is dat in het belang van de leerling? Het antwoord op deze vragen brengt je bij de meest wezenlijke vraag: Wie ben jij (als leraar) en welke bijdrage wil jij leveren aan de ontplooiing van het kind (Van den Berg, 2014)?

Het antwoord doet een beroep op jouw creativiteit, jouw mogelijkheden, keuzes en oplossingen. Die antwoorden lees je niet in een lesmethode maar zijn jouw professionele identiteit, jouw IK-kwaliteit. Dat is de kwaliteit die iedere leraar, iedere onderwijsmedewerker of leidinggevende wil leveren (Heijmans & Creemers, 2013). Deze IK-kwaliteit doet een beroep op het vermogen van responsiviteit van alle leraren. Je doet het niet alleen, maar samen. Kwaliteit van onderwijs komt tot stand waar iedereen, vanuit de eigen verantwoordelijkheid, gezamenlijk werkt aan goed onderwijs. Een kansrijke ontwikkeling om hier aan te kunnen werken is een professionele leergemeenschap (Lieskamp & Vink, 2015).

Wat is een professionele leergemeenschap?

Er is geen blauwdruk en geen stappenplan dat je kunt uitrollen om een professionele leergemeenschap te worden. Het ontwikkelen naar een professionele leergemeenschap is een weg van vallen en opstaan. Een professionele leergemeenschap kan gedefinieerd worden als: *“Een gemeenschap van onderwijzers die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het leren en ontwikkelen van leerlingen, waarin er eigenaarschap en regelruimte is, waarin leraren initiatieven nemen voor de eigen professionalisering en het collectief leren, waar leraren werken die gemotiveerd, betrokken en bevlogen zijn en blijven en hun talenten in gezamenlijkheid inzetten voor de brede ontwikkeling van de leerlingen”* (Mentink, 2014). Uit (inter)nationaal onderzoek komt wel een aantal kenmerken naar voren (zie kader).

Negen bouwstenen van een professionele leergemeenschap

- Een gemeenschappelijke, gedeelde visie op onderwijs en het leren van leerlingen
- Een ondersteunende leerstructuur om samen onderwijs te maken
- Een open en veilige leercultuur om samen de dialoog te kunnen voeren
- Ondersteunend leiderschap dat vooral vertrouwt, verbindt en faciliteert
- Een rijke leeromgeving voor leerlingen en leraren
- Samen werken aan goed onderwijs voor iedereen
- Een onderzoekende en reflectieve houding van leerlingen en leraren
- Samen gedragen verantwoordelijkheid van school, leerlingen en ouders
- Een uitdagend, gedegen, haalbaar programma dat voorbereidt op de toekomst

Bron: *De professionele leergemeenschap in het onderwijs* (Lieskamp, 2013)

In een professionele leergemeenschap wordt samengewerkt aan het realiseren van de WIJ-kwaliteit, de kwaliteit waarmee jullie je als school onderscheiden, de eigen waarden en normen. En het gaat

ook over de ZIJ-kwaliteit, de kwaliteit die anderen van jullie verwachten, zoals ouders, leerlingen en omgeving (Heijmans & Creemers, 2013). Het fundament van een professionele leergemeenschap wordt gevormd door gedeelde waarden en normen. Het cement wordt gevormd door vertrouwen, in jezelf en in de ander. Mensen zijn verbonden met elkaar omdat zij gezamenlijk de verantwoordelijkheid willen dragen voor de ontwikkeling van hun leerlingen. Deze verantwoordelijkheid is gebaseerd op pedagogische sensitiviteit en onderwijskundig vakmanschap. Werken in een professionele leergemeenschap doet een beroep op onder andere creatieve kwaliteiten, communicatieve vaardigheden en probleemoplossend vermogen. Noodzakelijk daarbij is dat leraren voldoende professionele ruimte krijgen en deze ook daadwerkelijk gebruiken.

Professionele ruimte

Het hart van de professionele leergemeenschap wordt gevormd door voldoende, echte professionele ruimte. We hebben het dan over daadwerkelijke zeggenschap van de leraren over de inrichting en uitvoering van hun onderwijs en de daarbij benodigde professionele ontwikkeling. Het dagelijks handelen vraagt van een leraar dat hij ter plekke keuzes maakt op grond van eigen afwegingen, maar daarover later wel kan reflecteren. We hebben het dan over praktische wijsheid en pedagogische sensitiviteit: de juiste dingen doen op het juiste moment, ook in de ogen van leerlingen. Dat betekent improviseren, conflicterende belangen tegen elkaar afwegen, verder kijken dan de zwart-wit regels en je verplaatsen in de context met een brede blik. Samen de juiste dingen doen op het juiste moment zorgt ervoor dat leerlingen goede resultaten kunnen halen. Dan groeit vanzelf beroepstrots en wordt de individuele en collectieve identiteit van leraren versterkt (Lieskamp & Schoemaker, 2011).

Tot slot

Een professionele leergemeenschap plaatst het leren van leerlingen weer centraal. Minister Bussemaker neemt in haar beleidsbrief voor het hoger onderwijs van 1 juni 2015 afstand van de dominante focus van de overheid op het systeem en het bestuur. Zij wil dat docenten weer eigenaar worden van hun beroep en dat de student centraal staat. Een professionele leergemeenschap biedt vooral kansen om samen weer mooi onderwijs te creëren op basis van wat leerlingen nodig hebben. Iets mooiers bestaat toch niet? *“Teaching is the one profession that creates all other professions.”* (CNV Onderwijs, 2014 NOT).

Myriam Lieskamp,

oud-student (sinds 1977), momenteel beleidsmedewerker bij CNV Onderwijs

www.myriamlieskamp.nl

Literatuur

- Biesta, G. (2015) *Het prachtige risico van onderwijs*. Culemborg: Uitgeverij Phronese.
- Heijmans, J. & M. Creemers (2013) *Van Eiland naar Wijland*. Helmond: Onderwijs Maak Je Samen.
- Lieskamp, M. (2013) *Professionele leergemeenschappen in het onderwijs*. Huizen: Uitgeverij Pica.
- Lieskamp, M. & A. Schoemaker (2011) *Beroepstrots in het primair onderwijs*. Utrecht: CNV Onderwijs.
- Lieskamp, M., & R. Vink (2015) *Vertrouwen Verbinden en Vakmanschap in het onderwijs. Strategisch hr-beleid voor een professionele leergemeenschap*. Huizen: Uitgeverij Pica.

- Mentink, R. (2014) 'Leiderschap en professionele leergemeenschap'. In: *De Nieuwe Meso*, 1-1 maart 2014, 55-60.
- Van den Berg, D. (2014) *Jezelf zijn. Over autonomie in het onderwijs*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2013) *Naar een lerende economie. Investeren in het verdienvermogen van Nederland*. Amsterdam: University Press.